

### ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

*Тетяна Берест,  
канд. філол. наук, доцент,  
доцент кафедри українознавства  
Харківського гуманітарного університету  
«Народна українська академія»*

*Галина Купрікова,  
канд. філол. наук, доцент,  
доцент кафедри українознавства  
Харківського гуманітарного університету  
«Народна українська академія»*

Зважаючи на неперервність освіти та необхідність постійного самовдосконалення особистості, основним завданням сучасного фахівця є набуття теоретичних знань та практичних навичок, що відповідають вимогам часу та суспільства, у якому він живе. Саме тому проблема професійної підготовки дорослої людини набуває особливої актуальності й потребує нових технологій її організації, які б органічно поєднували теорію і практику, цілеспрямовано й усвідомлено формували стратегію освітнього закладу. У XXI ст. післядипломна освіта розглядається як одна із пріоритетних у державі, тому що вона безпосередньо пов'язана з перспективами економічного розвитку та соціальної стабільності суспільства [7]. За словами С. Архипової, «освіта дорослих – це цілісний процес навчання, завдяки якому люди розвивають свої здібності, розширюють свої знання, поліпшують свою професійну кваліфікацію чи навчаються чогось нового відповідного до їхніх особистих потреб та потреб суспільства» [1, с. 68]. Американський теоретик і практик освіти дорослих М. Ноулз звернув увагу на основні принципи післядипломного навчання: принцип самостійності – усвідомлення

навчальної діяльності, самоврядування; принцип досвіту – використання життєвого досвіду як джерела знань; принцип орієнтації на навчання – вирішення проблем у ході навчання, а не навчання для вивчення предмета; принцип мотивації навчання – негайне застосування здобутих знань; принцип готовності до навчання – визначення завдань для розвитку особистості й оволодіння соціальними ролями [3, с. 27].

Для сучасного фахівця важливо самостійно критично мислити, уміти бачити в реальній діяльності проблеми й шукати шляхи їх раціонального вирішення. «В основу підвищення кваліфікації, перепідготовки фахівців та інших форм післядипломної освіти закладаються прогресивні технології, які стимулюють зацікавлене ставлення слухачів до теоретичних знань та передового досвіду, відбивають у формах і методах навчання цілісний і загальний зміст професійної діяльності, сприяють засвоєнню ефективних способів вирішення фахових проблем» [7].

Важливим орієнтиром неперервної освіти є «формування конкурентоспроможної, творчої особистості, яка здатна до саморозвитку в першу чергу шляхом самоосвіти. Самоосвітня діяльність дорослої людини залежить від досягнутого рівня освіти, ступеня оволодіння професією, професійної майстерності, прояву пізнавальних і професійних інтересів тощо» [9, с. 58 – 59]. У зв'язку із цим нові технології дистанційного навчання набувають особливого значення.

Важливу роль у формуванні системи дистанційного навчання відіграють залучені до розробки й проведення дистанційних навчальних курсів педагогічні кадри, освітні структури. На кафедрі українознавства Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» процес навчання дорослого організований як його спільна діяльність з викладачем на всіх етапах навчання: планування, реалізація, оцінювання й корекція (координування) [4, с. 67]. «Дистанційна освіта є формою навчання, рівноцінною очній, вечірній, заочній та екстернату. Вона реалізується

переважно за технологіями дистанційного навчання. Власне технології дистанційного навчання складаються з педагогічних та інформаційних технологій. Педагогічні технології – це технології опосередкованого активного спілкування викладачів з тими, хто навчається, з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи тих, кого навчають, з структурованим навчальним матеріалом, репрезентованим в електронній формі. Інформаційні технології дистанційного навчання – це технології створення, передачі й збереження навчальних матеріалів, організації й супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку» [8, с. 8]. Характерними рисами дистанційної освіти є гнучкість, модульність, економічність, технологічність, соціальна рівність, інтернаціональність нова роль викладача, якість та ін. Технологія дистанційного навчання – це сукупність методів, форм і засобів взаємодії з людиною в процесі самостійного, але контрольованого освоєння нею певного пласту знань [10, с. 85]. Науковці вказують на переваги дистанційного навчання: 1) відсутність жорсткої необхідності відвідувати лекції та семінари; 2) демократичний зв'язок «викладач – студент»; 3) комплексне програмне забезпечення; 4) провідні освітні технології; 5) індивідуальний процес навчання; 6) гнучкі консультації. Головною перевагою дистанційного навчання є індивідуальність самого навчання, яку визначає студент. Саме він обирає ритм, темп і час навчання. Студент сам вирішує, коли звертатися до викладача за консультацією, метою навчання стає набуття професійних навиків, нових знань, ступеню кваліфікації [2, с. 270].

Для студентів факультету післядипломної освіти дистанційний курс із української мови містить тематичні блоки, у яких розглянуто питання орфоєпії сучасної української літературної мови, культури мовлення, особливості лексичних, фразеологічних, морфологічних, синтаксичних та пунктуаційних норм літературної мови; особливості укладання, перекладу

українською мовою та редагування текстів документів, питання орфографії. Завдання дистанційного курсу – ознайомити студентів із рівнями мовної структури; розглянути стилістичні можливості морфології та синтаксису; удосконалити орфографічні та пунктуаційні навички; виробити в студентів навички вибору потрібних засобів мови через зіставлення їх з існуючими.

У кожній темі курсу структуровано подано: питання, що виносяться на розгляд; список літератури з теми; матеріал для самостійного вивчення; питання для самоконтролю; тренувальні вправи; завдання, виконання яких контролюється викладачем; поточні тестові завдання. Дистанційний курс має зорієнтованість на самостійну діяльність студента, тому важливо, щоб навчальні матеріали мали такий обсяг інформації, який дав би можливість дорослій людині за невеликий проміжок часу оволодіти необхідними йому знаннями, уміннями, навичками, при цьому допомога викладача є мінімальною. Для того щоб полегшити сприйняття інформації, матеріали для самостійного вивчення містять таблиці, схеми, приклади вирішення проблеми. Дистанційне навчання є більш практичним, орієнтованим на діяльність як стосовно змісту навчання, так і змісту методів навчання.

Студенти послідовно вивчають теми курсу, виконують тренувальні та контрольні вправи й завдання, а також проходять поточне тестування. Система тестів включає: завдання на встановлення однієї правильної відповіді; тести на встановлення відповідності; тести, відповіді на які передбачають тільки два варіанти – «так» чи «ні»; тести з кількома правильними відповідями. Поточний тестовий контроль має ряд переваг, зокрема:

- 1) дає можливість об'єктивно оцінити здобуті знання;
- 2) дозволяє визначити студентів за рівнем знань;
- 3) дає можливість викладачу проконтролювати засвоєння великого за обсягом матеріалу.

Підсумковий контроль (залік чи екзамен) проводиться тільки очно.

Кількість спроб поточного тесту обмежена за часом та кількістю. До всіх тестів викладач може переглянути статистику успішності й з'ясувати складність тесту взагалі. Теоретичний матеріал доповнений переліком додаткових підручників, деякі з них можна завантажити, скориставшись ресурсом «Електронні книги списку рекомендованої літератури» – доступ до файлів. Проте слід зазначити, що контроль за допомогою тестових завдань орієнтований на репродуктивне відтворення отриманої інформації. Сьогодні цього занадто мало. Сучасне суспільство як світове, так і українське потребує висококваліфікованих фахівців, яких можна підготувати лише шляхом презентації навчального матеріалу, опосередкованого електронними засобами під керівництвом викладача. До того ж розробка дистанційних курсів вимагає концентрації уваги не тільки на можливостях комп'ютерної техніки, а й на врахуванні педагогічних і психологічних закономірностей пізнання та формування знань [5, с. 54]. Варто зазначити, що вже зараз у викладачів та слухачів виникає потреба у використанні світових надбань дистанційного навчання, а для цього треба ліквідувати мовний бар'єр, термінологічну невідповідність у галузі освіти, деяку різницю в підходах до проблем освіти в цілому. Ефективність дистанційного навчання залежить від готовності оволодівати спеціальними технологіями, на ґрунті яких розроблений певний дистанційний курс.

Дистанційне навчання відкрило нові можливості щодо його впровадження та коригування впродовж міжсесійного періоду. На сайті дистанційного навчання університету можна отримати інформацію про навчальну активність студентів («відвідування» студентами дистанційних курсів). Ефективність та успіх дистанційного навчання залежить від організації та методичної якості використовуваних матеріалів, а також від того, наскільки враховані особливості подання інформації, рівня підготовки студентів, наскільки вони розуміють особливості надання та сприйняття інформації в рамках сучасних віртуальних комунікацій. На відміну від

студентів стаціонарної форми навчання, студенти факультету післядипломної освіти часто не мають змоги систематично відвідувати заняття, тому на допомогу приходить дистанційне навчання, що відбувається без відриву від виробничого процесу, не потребує витрат, пов'язаних із традиційним навчанням, що є важливим для дорослої людини. Посилення дистанційного характеру навчання значної кількості студентів зменшило потребу в друкованих виданнях навчальної й наукової літератури, затрат часу на бібліотечне обслуговування цієї категорії студентів. Упровадження дистанційного курсу дозволило розширити географію абітурієнтів і сприяє зростанню іміджу університету.

Студент, що здобуває ще одну освіту, навчається для вирішення важливої життєвої проблеми й досягнення конкретної мети, тому він розраховує на можливість швидкого застосування набутих у процесі навчання знань та умінь, у зв'язку із цим викладач має логічно, чітко побудувати курс, професійно його спрямувавши. У дорослої людини часто виникає страх, що в процесі навчання в аудиторії виявиться її неграмотність порівняно з іншими студентами, у цьому плані застосування дистанційних технологій дає можливість викладачу виступати координатором навчання конкретного студента. Будуючи дистанційний курс, потрібно враховувати, що доросла людина володіє певним життєвим досвідом, тому його можна використовувати як важливе джерело навчання.

Однак дистанційне вивчення дисципліни має певні труднощі для студента. По-перше, студенту важко грамотно працювати з інформацією, обирати потрібне й головне, по-друге, під час вивчення матеріалу в студента можуть виникнути питання, що потребуватимуть додаткового пояснення, очна консультація викладача може бути більш ефективною; по-третє, відсутність спілкування з іншими студентами позбавляє можливості обмінятися досвідом. Як зазначає М. Краус, автор дистанційного курсу «Інтеграція ресурсів Інтернету в навчальний процес» і веб-лабораторії для

самостійного вивчення англійської мови, що основною складністю дистанційного навчання студентів для нього є, крім браку часу та технічних непорозумінь, відсутність безпосереднього спілкування, адже інколи «легше та швидше показати, ніж пояснювати, як це робиться» [6, с. 33]. У системі дистанційного навчання об'єктивних контроль за діями та знаннями студента ускладнений у зв'язку з труднощами щодо його ідентифікації за умов віддаленого доступу. Тож особливого значення набуває мотивація, яка вже не може бути «зовнішньою», а набуває «внутрішнього» характеру й ґрунтується на дійсному запиті на навчання. Як і в традиційному навчанні, ефективність дистанційного навчання залежить від готовності студента до нього. Дистанційне навчання є діяльністю, яка має складний характер. Суб'єкт цього навчання, з одного боку, здійснює навчальну діяльність, з іншого – управляє процесом свого навчання. Тому готовність до дистанційного навчання доцільно розглядати як готовність до діяльності, до того ж діяльності управлінської [6, с. 104]. Проте дистанційне навчання є найбільш ефективним, якщо освітні послуги надаються за місцем проживання, це дасть змогу студентові за потреби відвідувати очні консультації викладача.

Отже, на сьогодні дистанційне навчання – це відкрита система вивчення та засвоєння матеріалу, що передбачає активне й, що важливо, рівноправне спілкування між викладачем і студентом за допомогою сучасних інформаційних технологій. Така форма навчання дає свободу вибору місця, часу та темпу навчання.

### **Література**

1. Архипова С. П. Основи андрагогіки: Навч. пос. / С. П. Архипова – Черкаси: Черкаський держ. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 183 с.
2. Бабенко О. М. Особливості та переваги впровадження дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України / О. М. Бабенко // Якість вищої освіти: методологічні та методичні підходи щодо впровадження дистанційних технологій навчання: матеріали XXXVIII Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Полтава, 23 – 24 січня 2013 р.): у 2-х ч. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – С. 268 – 270.
3. Блажко Л. В. Методика підготовки викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти до використання аудіовізуальних засобів навчання / Л. В. Блажко //

Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць / редкол.: О. Л. Ануфрієва [та ін.]. – К. : «Дорадо-Друк», 2005. Вип. 5 (18). – 2011. – С. 26 – 33.

4. Владимирська Є. Ю. Науково-методичне забезпечення якості дистанційного навчання у технічному університеті: Автореф. дис. ... канд. пед. наук; 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Є. Ю. Владимирська; Академія педагогічних наук України; Інститут вищої освіти. – К., 2006. – 20 с.

5. Гладуш В. А. Дистанційне навчання в післядипломній освіті дефектологів: досвід, проблеми, перспективи / В. А. Гладуш // Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. / редкол.: О.Л. Ануфрієва. – К.: «Дорадо-Друк», 2005. – Вип. 5 (18) / головн. ред. В. В. Олійник. – 2011. – С. 49 – 56.

6. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / за ред. М. Л. Смільсон. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 240 с.

7. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні // Режим доступу: [www.osvita.org.ua](http://www.osvita.org.ua)

8. Кушерець В.І. Концептуальні засади дистанційної освіти українців зарубіжжя / В.І. Кушерець. – К.: Знання України, 2003. – 168 с.

9. Мазуренко Л. М. Безперервна освіта: особливості навчання дорослих / Л. М. Мазуренко // Особистість у єдиному освітньому просторі: збірник наукових тез III Міжнародного Форуму 26 – 29 квітня 2012. – Запоріжжя, 2012. – Вип. № 2 (8). – С. 58 – 59.

10. Носаченко І. Дистанційна освіта як складова системи безперервної освіти / І. Носаченко // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: збірник наукових праць. – К. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2009. – Вип. 1. – С. 80 – 89.

## **ПРИНЦИП ДИАЛОГА КУЛЬТУР КАК АТРИБУТ СОВРЕМЕННОГО ЯЗЫКОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗАХ УКРАИНЫ**

*Наталия Божко,*

*канд. філол. наук, доцент*

*Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Реальностью конца XX – начала XXI столетия стала ориентация на интернационализацию образования, что явилось следствием всемирной глобализации и мультикультурализма. Украина принимает в этом процессе самое активное участие, входя в десятку государств, лидирующих по количеству обучаемых в них иностранных студентов (в 2016 – 2017 учебном году только в Харькове обучалось около 26 тысяч иностранных студентов). Инокультурная составляющая современного студенчества страны постоянно меняется.